
Kompletterande yttrande till Riksdagens ombudsmän (JO) i ärende Dnr 668-2024

Kompletterande yttrande med redogörelse för relevant lagstiftning avseende aktuella regler och rutiner

Rättsliga utgångspunkter

Socialnämnden har ett övergripande ansvar för att de som placeras på HVB får god vård, 6 kap. 1 § 3 st. socialtjänstlagen. Personalen ansvarar för den dagliga omsorgen och tillsynen, vilket innebär en skyldighet att både skydda den unge från att själv komma till skada (tillsyn) samt att se till att den unge inte skadar andra (uppsikt).

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet och insatserna ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde, 1 kap. 1 § 3 st. socialtjänstlagen och 3 kap. 5 § socialtjänstlagen.

Verksamheten ska säkerställa trygghet och säkerhet samt säkerställa en drogfri boendemiljö, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 3 § och 2 kap. 3 §.

Innan en placering kan bli aktuell på Aröds HVB gör föreståndaren en bedömning om verksamheten är lämplig utifrån bland annat den enskildes ålder, behov och personliga förhållanden, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 1 §. Därefter gör föreståndaren en lämplighetsbedömning för att ta ställning till om verksamhetens personal har rätt kompetens för att kunna erbjuda personen en trygg och säker vård, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 2 § och 3 kap. 3 §. Utifrån att verksamheten vänder sig till unga vuxna, ofta med en problematik av skadligt bruk och beroende och/eller psykisk ohälsa, är det även vid lämplighetsbedömningen viktigt att ha i beaktning att problematiken kan vara mer omfattande än vad placerande myndighet har kännedom om. Personens mående och situation kan utifrån det också förändras snabbt. Vidare görs en bedömning om en eventuell placering kan komma att påverka någon annan boende negativt, HSLF-FS 2016:55 3 kap 3 §.

Tillsynsrundorna

Verksamheten behöver ha väl kända strukturer och rutiner för att säkerställa att samtliga boende får en trygg och säker vård och att verksamheten utgör en trygg arbetsmiljö för de som arbetar i verksamheten. Därför tas frågan om tillsynsrundor upp med den enskilde, både inför en eventuell inflyttning och i samband med inskrivningstillfället. Vidare är samtycket en mycket viktig del i samband med att vidta individuella skydds- och begränsningsåtgärder.

De dagliga tillsynsrundorna är en del i arbetet för att säkerställa trygghet och säkerhet och även en del för att säkerställa en drogfri boendemiljö, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 3 § och 2 kap. 3 §.

Tillsynsrundorna syftar även till att säkerställa personalens ansvar för uppsikt och tillsyn. En avgörande del för om de boende känner sig trygga och respekterade är ”hur” personalen utför sitt arbete, både avseende upprätthållande av rutiner och utförande av vården. Det är också av vikt att det finns struktur och förutsägbarhet i det personalen gör, vilket beskrivs i Socialstyrelsen kunskapsstöd för personal på HVB för barn och unga. Att tillsynsrundorna sker vid samma tidpunkt är för att det ska finnas en förutsägbarhet för de boende. Den enskilde kan komma överens med personalen att tillsynsbesöken ska ske vid en annan tidpunkt eller på annat sätt, till exempel genom att den enskilde själv kommer till personalkontoret på en bestämd tid. Detta gäller i de situationer då bedömningen är att det inte är någon fara för ungdomens hälsa och utveckling.

Personalen går aldrig igenom de boendes tillhörigheter utan samtycke, då det inte är förenligt med gällande lagstiftning utifrån rätten att skyddas från ingripande i sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens, art. 8 europakonventionen. I de situationer personalen ser tillhörigheter, som inte är lagliga i en lägenhet, samtalar de med den boende kring detta. Personen får information om, att om det upprepas vid fler tillfällen, kan det innebära att personen inte kan bo kvar i verksamheten. När sådana situationer uppstår gör föreståndaren på Aröds HVB en ny lämplighetsbedömning utifrån risken att personen skadar sig själv eller någon annan samt en bedömning om vården fortsatt kan ges under trygga och säkra former. En ny lämplighetsbedömning görs också om en person häver sitt samtycke till tillsynsrunda, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 2 § och 3 kap. 3 §.

Besöksinskränkningar

Enligt 6 kap. 1 § 4 st socialtjänstlagen bör vården utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

I 3 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2001:937) anges att vistelse på HVB ska upplevas som meningsfull och den enskildes integritet ska respekteras. De insatser som görs ska anpassas till den enskildes behov och förutsättningar.

Utgångspunkten för besök är att verksamheten önskar att den boende har en person i taget på besök. Detta med anledning av att målgruppen utgörs av personer med en problematik av skadligt bruk och beroende och/eller psykisk ohälsa, som många gånger befinner sig i en umgängeskrets med liknande problematik. Det kan komma att innebära en otrygghet för såväl personen som för andra i verksamheten, HSLF-FS 2016:55 3 kap. 3 §.

I de fall det handlar om flera personer, såsom familj eller andra närstående, som gynnar den boendes hälsa och utveckling i positiv riktning, är dessa personer välkomna tillsammans. Utifrån trygghet- och säkerhetsaspekter ska nattbesök föranmälas.

För ungdomar som är placerade enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har HVB möjlighet att begränsa besök för andra än vårdnadshavare enligt lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård. För ungdomar som placerats enligt socialtjänstlagen finns inte samma möjligheter att inskränka besök.

De olika lagkraven som styr arbetet måste ställas mot varandra och det kan konstateras att det är en svår avvägning att göra mellan integritet och självbestämmande å ena sidan och trygghet och säkerhet å andra sidan.

Syftet med att det behövs godkännande av vårdnadshavare för att barn ska få besöka verksamheten är för att skydda barnet, då det kan förekomma droger och alkohol och det kan finnas risk att besökande barn kan utsättas för fara, art. 3 barnkonventionen.

Verksamhetens förhållningssätt att de inte är önskvärt att de boende besöker varandra i lägenheterna grundar sig främst i att säkerställa tryggheten i boendet. Om de boende umgås med varandra i lägenheterna, har personalen ingen möjlighet att skydda individerna mot eventuella riskfaktorer avseende psykisk och fysisk hälsa. Med anledning av att personer, som bor i verksamheten, ofta har ett skadligt bruk och beroende och/eller en psykisk ohälsa behöver verksamheten ha denna restriktion. Detta med syfte att säkerställa att ingen utsätts eller utsätter någon annan för fara.

Kompletterande yttrande avseende hyresförhållanden

Enligt 12 kap. 1 § jordabalken krävs som villkor för att ett hyresavtal föreligger att del av hus upplåtes till nyttjande mot ersättning.

Då någon ersättning inte utgår är det inte fråga om ett hyresavtal mellan den enskilde och nämnden enligt jordabalkens bestämmelser.

Den bilaga som bifogades i föregående yttrande är ett informationsmaterial, som en person får innan inflyttning till Aröd HVB. I bilagan beskrivs bland annat verksamhetens ansvar avseende att förvara egendom efter placering och hänvisar då till en paragraf Jordabalken. I informationen står följande: ”Aröds HVB har enligt lag (Jordabalken 12 kap. 27 §) skyldighet att förvara egendom (till exempel kläder, dator, böcker mm) som hyresgästen lämnat kvar i 1 månad om hyresgästen blivit informerad skriftligen.”

Socialförvaltning Sydväst kommer att byta ut begreppet hyresgästen till ”den boende” samt ta bort hänvisningen till Jordabalken då det inte föreligger något hyresförhållande mellan den enskilde och socialnämnden.